

STATUS FOR FLYTNINGERNE FRA UPERNAVIK

Af kærner *Helge Knudsen*

Det er yderst fortjenstfuldt og formentlig af fremtidig værdi, at „Udvalget for samfundsforskning i Grønland“ nu også har udgivet et bind (Befolkningssituationen i Vestgrønland – bebyggelsespolitik og befolkningsudvikling), hvori man bl. a. udfra de i 1953–56 gennemførte flytninger, søger at drage erfaringer, som kan få betydning, om noget tilsvarende – omend da nok i mindre målestok – skulle blive aktuelt det ene eller flere steder i Grønland.

Som forholdene nu har foreligget for undersøgerne, har det vel ikke kunnet gøres bedre, men dels må det vist indrømmes, at undersøgerne nok havde stillet sig lidt anderledes, hvis de forskellige medarbejdere også havde haft mulighed for at have kendt udgangspunkterne, da især den langt overvejende del af de flyttede familiers negative status før flytningerne kom på tale. Dels forekommer det mig også rimeligt at kaste et blik på den del af resultaterne, som siden har vist sig i de fraflyttede områder, fremfor kun at betragte tilflytningsstederne og de tilflyttede familiers nuværende situation. Derfor disse betragtninger. For de af os, som dengang stod midt i det praktiske arbejde med flytningerne, har der jo gennem årene hyppigt været god grund til nøje at overveje, om man nu inderst inde stadig med rolig samvittighed kunne tænke tilbage på disse flytninger. Angreb og mistillid satte jo straks ind, og selv i det foreliggende bind findes (side 70) stærkt farvede glimt såsom: „revet ud af deres gamle miljø“ om flytterne.

Lidt historie om Upernavik norddistrikt.

Som det almindeligt huskes, var den litterære ekspedition i begyndelsen af dette århundrede de første, som på ny krydsede Melvillebugten, der åbenbart var belagt med megen overtro af fangerbefolkningerne både nord og syd herfor. På dette tidspunkt strakte bebyggelsen i Vestgrønland sig kun opimod Kraulshavn-halvøen (d. v. s. Nugssuak, her anderledes benævnt, for ikke at forvirre). Eftersom sælfangsten gik tilbage, trak en del af fangerbefolkningen sig nordover, og i 1923 anlagdes der-

for udstedet Kraulshavn, samtidig med at flere af de bedste fangere tog bosted nord for denne lange halvø. I 1924 syntes de første familier at have slået sig ned nord for Holms ø, nemlig ved Kuvdlorssuak (øen med fjeldet „Djævelens Tommelfinger“), og året efter rykkede de første ud på K'arussulik-øen, lidt nordligere og en del længere til havs. Men eftersom de bedste fangere trak nordover fulgte også ringere med, som i nogen grad var vant til at gå storfangerne til hånde og ikke kun i knebne tider lod sig støtte af sådanne bopladsforsørgere.

I 1934 mente Styrelsen det så nødvendigt at opføre en meget beskeden depotbygning i „Ottos Havn“ på Kuvdlorssuak-øen. Man krævede dog og fik samtlige underskrifter deroppe på, at ingen ville bygge hus nordligere end de 2 nævnte steder. Da afstanden fra Upernavik til Kuvdlorssuak er på det nærmeste 300 km, blev der jo her tale om endda meget lange forbindelseslinjer. Under krigen blev det så galt. I Grønlandsposten gav dr. Bech således i 1942 et trist billede af helbredsforholdene udfra svigtende levebetingelser (læs også sammes roman „Le dig hellere ihjæl“). I 1944 skrev daværende erhvervsleder Lund-Drosvad om samme emne og foreslog, at der skabtes mulighed for flytninger til sydligere kommuner (han hjalp iøvrigt en del herved, bl. a. til Marmoralik og K'utdligssat). I samme nummer af Grønlandsposten foreslog dr. Bech, at man søgte halvdelen af Upernavik distrikts befolkning flyttet og så iøvrigt standsede understøttelsespolitikken. Også pastor Jens Olsen skrev i 1944 om den dårlige vinter 1943/44 og skildrede trangstiderne, sådan som han havde oplevet dem på en slæderejse. I Grønlandspostens julenummer samme år svarede daværende landsfoged Eske Brun, at der vel kun var 2 muligheder, enten at følge forslaget om flytninger, hvilket var svært – eller yde en særlig hjælp gennem at sætte højere produkt-indhandlingspriser og lavere udhandlingspriser end andre steder i Grønland. I landsrådet foreslog det ene Upernavikmedlem (Hendrik Olsen) at al fangst ved hjælp af motorbåde nord for K'arussulik blev forbudt, formentlig da et tegn på, at der nåedes frygt for sælbestanden deroppe. Også distriktets 2 øvrige landsrådsmedlemmer billigede forslaget, hvorefter Styrelsen udstedte en vedtægt herom, som da vist fortsat er gældende. I 1948 redegjordes påny af Lund-Drosvad om fattigdommen i Upernavik distrikt, nemlig i Grønlandsposten og med forslag om, at der især blev gjort noget for børnene. Hermed er vi så fremme ved kommissionsarbejdet, hvori man ikke havde nogen virkelig Upernavik-kyndig, efter hvad der længe efter herskede megen bitterhed over i Upernavik. I betænkningen fremhævedes, „at der først og fremmest i Grønland synes grund til at få afviklet Kuvdlorssuak, hvorfra en stor del af befolkningen ønsker at flytte.“ Ifølge landsrådsforhandlingerne for 1950 fremsatte Johan Thomasson ønske om at få hjulpet befolkningen fra K'arusulik og Kuvdlorssuak til flytning. N. O. Christensen svarede, at de fleste deroppe havde erklæret sig villige til at flytte, og at der nu ville blive

En flytterfamilie forlader Tasiussaq.

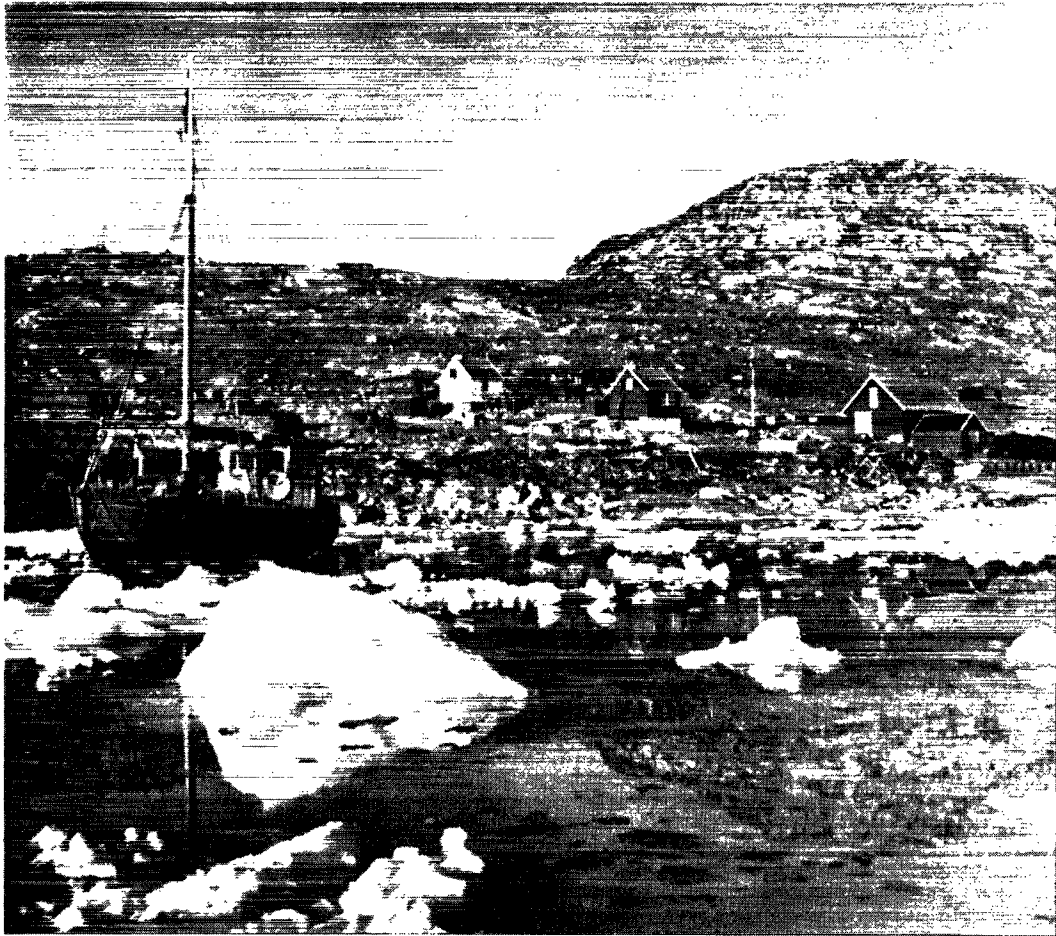
bygget 11 huse til dem i Egedesminde. Men – at det var en misforståelse, dersom nogen deroppe troede, at de ville blive tvunget – blot kunne man ikke investere. I 1951 oplystes det i landsrådet, at planen i Egedesminde ikke havde kunnet praktiseres. Hendrik Olsen oplyste da, „at omtrent halvdelen af befolkningen de 2 steder levede af alders og invalideunderstøttelser samt kommunchjælp. At befolkningen er den dårligst oplyste i Grønland og lever praktisk talt udenfor lov og ret.“

Nu afdøde folketingsmand Fr. Lynge på besøg i Kuvdlorssuaq, her i samtale med stedets »grand old man«, pensioneret kateket Martin Nielsen og hustru.

Foto: Jette Bang

Ovenstående var i korte træk, hvad jeg havde kunnet samle, før jeg ved kammerembedets oprettelse kom til Upernavik i september 1951. Noget af det første jeg stilledes overfor var problemerne med to enker med børn, som var blevet taget fra Kuvdlorssuaq til Upernavik, hvor de havde fået midlertidig logi i resterne af det gamle, „sorte“ sygehus. Et besøg i norddistriktet pr. båd umiddelbart efter ankomsten, samt en slæderejse med distriktslægen i januar måneds mørketid overbeviste om, at forholdene var ganske uholdbare. Allerværst så det faktisk ud på bopladsen Inugssulissuaq, lige syd for Holms Ø, men en række familier både i K'arusulik og Kuvdlorssuaq led åbenlys nød og syntes ikke egnede til at bo under de meget hårde forhold, hvor alle hjælpemidler var såre fjernt fra hånden. Det måtte dog samtidigt

*Rejsébåden ANGUT foran det nye Kuvdlorsuaq.
Længst til højre den gamle og den nye depotbygning.*

indrømmes, at mange familier levede endda meget godt, selvom boligforholdene over een kam var utilstedelige. Baggrunden oplystes at være, at depotet ikke normalt forhandlede byggematerialer, så hvert bræt eventuelt skulle transporteres enten pr. slæde eller med kajak de næsten 100 km fra Kraulshavn. Usikkerheden om stedernes eventuelle rømning havde også medført meget stærk tilbageholdenhed m. h. t. ydelse af sysselkasselån.

Efter anmodning udarbejdede distriktslæge Hanssing foråret 1952 en rapport, der forelagdes landsrådet samme sommer, og daværende landslæge Fog-Poulsen samt ingeniør Kølle Hansen besøgte stederne. Også i kommunalbestyrelsen var problemerne til stadighed til debat. Da det samtidigt for første gang i en årrække lykke-

des at få samlet alle kommunens fangstlister, viste det sig noget overraskende, at fangsten i kommunens norddistrikt i virkeligheden måtte siges at være af overordentlig betydning, om kommunen fortsat skulle bebos. På de nordligste pladser boede dengang ca $\frac{1}{5}$ af kommunens beboere, men disse tegnede sig for omkring $\frac{1}{3}$ af hele fangsten (fuglevildt dog undtagen). Stemningen på dette tidspunkt syntes imod nogen flytning, vel en reaktion ovenpå forventningerne med Egedesminde. Tværtimod syntes befolkningen i Kuvdlorssuaq stærkt sindet, at stedet skulle gøres til udsted. Dette gik kommunalbestyrelsen dog imod. Man så meget gerne forbedringer, men ikke en ændring af stedets karakter. Samtidigt gik kommunalbestyrelsen ind for, at der blev åbnet adgang for alle som ønskede at flytte til sydligere pladser, til at de fik hjælp hertil, uanset hvor de boede i kommunen. Facit for 1952 blev da, at landsrådet sluttede med at vedtage en henvendelse til ministeriet om, at selvom man ikke følte sig sikker på rigtigheden af investeringer, så umuliggjorde de praktiske forhold en flytning af hele norddistriktets befolkning, hvorfor man i mellemtiden ønskede sikret bedre forhold, så en modernisering af erhvervs-, bolig-, skoleforhold m. v. kunne gennemføres, så en eventuel senere flytning ville blive mindre kostbar. Endvidere bevilgede landsrådet hjælp til frivillige flytninger.

Det lille „mirakel“.

Herefter og -udfra førtes i vinteren 1952/53 en lang række forhandlinger i et lokalt nedsat udvalg bl. a. bestående af daværende udstedsbestyrer Lund-Drosvad (bosat i kommunen siden 1924), nuværende handelschef Øster-Jørgensen og den fungerende Arne Rueløkke Hansen, pastor Jens Wolf, fg. distriktslæge Jansby (Hanssing var på permission), daværende landsrådsmedlem Hendrik Olsen, fra kommunalbestyrelsen fanger Knud Hansen og kateket Knud Kristiansen og undertegnede. Herunder søgtes også at sikre så mange og klare oplysninger som gørligt for samtlige kommunens beboere, idet byens dog ikke var med i billedet. Oplysningerne hentes ud fra mandtalslister, fangstlister, kommuneregnskaber, låneoversigter m. v. og suppleredes af lægelige oplysninger. Altså så godt som nu dengang gørligt, og senere på vinteren udvidedes med en grov bedømmelse af boligforholdene for så at sige hvert af distriktets privathuse – altså efter besøg i hvert enkelt på en slæderejse. I marts 1953 samledes så til foreløbigt, afsluttende møde sammen med hele kommunalbestyrelsen, ligesom forfatteren Hans Lynge deltog. Han havde overvintret i norddistriktet og var stærkt optaget af problemerne.

Man var da så langt i forhandlingerne, at der opnåedes fuldstændig enighed om, hvad man vel nu med god ret kan kalde en helhedsløsning for hele kommunen.

Mon ikke denne brede og enigt tilsluttede „helhedsløsning“ vakte forbløffelse og måske netop derfor blev ført ud i livet med forbløffende fart? Man kan vist med god ret sige, at det overalt hidtil meget mørke indtryk af Upernavik indenfor det følgende årti har ændret sig væsentligt. Men tilbage til mødet den 13.3. 1953 i Upernavik. I telegram såvel til landshøvdingen, Handelen, ministeriet, skoledirektionen, landsrådets stående udvalg og radioavisen i Godthåb meddeltes: at der lokalt var fuld enighed om at søge befolkningen koncentreret på færre pladser, at der måtte ske „noget“ i 1953 i Kuvdlorssuak, nemlig opførelse af kateket- og depotbestyrerbolig og placering af såvel uddannet kateket som depotbestyrer med særlig interesse og kvalifikationer, håndværkerhjælp og materialer til boliger, medens de ældre huse i K'arusulik og Inugssulissuak kunne bibeholdes som fangsthuse, en depotbygning, så forsvarlig forsyning blev mulig med livsnødvendige varer – men *ikke* luksusvarer. Endvidere et skolekapel til ca. 100 mennesker, en robåd til transport af fangst, nye fangsthuse samt at husbygningslån ikke fremover blev givet til en række nævnte pladser, og kun undtagelsesvis til et par yderligere nævnte. Sidst, men ikke mindst, at der åbnedes mulighed for flytninger fra hele kommunen, og at der nu opførtes et alderdomshjem i selve Upernavik.

Så gik det stærkt!

Nu var Upernavik jo så langt fra det eneste sted, hvor der var utilfredsstillende forhold, da vi skrev 1953. Så ingen turde vel for alvor tro på, at aldrig så megen enighed hos os ville medføre alverden, i det mindste det samme år. Ganske vist var eksempelvis ønsket om et alderdomshjem allerede rejst ved kommunalbestyrelsens allerførste møde i oktober 1951, bl. a. under henvisning til, at der især i norddistriktet var et meget alvorligt behov for anbringelsesmuligheder for enlige, gamle.

I maj 1953 var landshøvdingen til forhandlinger i København, også angående flytningen af Thulebefolkningen fra Umanak-bopladsen. Men samtidig udspandt der sig en hidsig telegramudveksling med vort lokale udvalg, hvorefter der „gik hul på bylden“. Omsat i Lundsteens fyndige telegram-sprog ville man i ministeriet gå med til, at en væsentlig del af vore ønsker søgtes fremmet hurtigt, „såfremt kun et slagkraftigt samfund på højst 100 mennesker blev tilbage i Kuvdlorssuak“.

I løbet af vinteren og foråret havde spørgsmålet om eventuelle flytninger været drøftet, bl. a. ved husbesøg, ved drøftelser indbyrdes „mand og mand imellem“, men også i høj grad på møder, hvor hele befolkningen på det enkelte sted var samlet. De lokale forsorgsudvalg tog problemerne op – hvordan kunne en trængende familie eventuelt hjælpes bedst, om de blev på stedet, eller hvad muligheder ville der kunne

tænkes på et nyt sted? I 1953 var jeg frem og tilbage 7 gange til Kuvdlorssuak, dels på slæde, pr. båd og skib.

Sommertravlheden, som jo især med den korte sommer og besejlingstid nordpå kan være stærk, blev det år forrygende. I Kuvdlorssuak opførtes 18 huse, heraf to „type 2“ samt seksten „type 1“ – begge tegnede af byggeleder Jens Christensen året før, da vi havde ham som byggeleder – altså som et forsøg på at tilpasse husene til kommunens særlige problemverden. I Upernavik opførtes bl. a. det så længe ønskede og nødvendige alderdomshjem, der blev indflyttet lige før jul, medens husene i Kuvdlorssuak da forlængst var ibrugtagne. Som afslutning for 1953 havde håndværkerne ekstraisoleret deres indkvarteringsbarak, så den kunne fungere som skolekapel for vinteren, indtil det nye kunne opføres. Depotbutik måtte også vente lidt, men det lykkedes at finde en ung, velegnet depotbestyrer, som også medtog sin mindre motorbåd til stedet. Sideløbende med aktiviteten nordpå sommeren 1953 opførtes så en række AW-typehuse på tilflytningsstederne. Fra vort lokale, fortsat arbejdende flytteudvalg blev tidligt gjort gældende, at vi fandt det mest hensigtsmæssigt, om flytterne kunne overtage ældre, men endnu anvendelige huse, så ansøgerne på disse steder fik de nye, imod at afstå deres brugbare huse. Hertil svarede, at det ikke var tids- og personalemæssigt muligt at få noget sådant sikret, hvad vi måtte beklage, da vi også på dette punkt forudså vanskeligheder. Det kan tilføjes, at der, da meddelelse om byggeriet af nye huse på tilflytterstederne var givet, samtidig blev givet vejledning om, at man burde forsøge en „oprykningsordning“, således at der lokalt søgtes en rimelig ombytning af husene, hvorved såvel tilflytternes som de fastboendes ønsker og behov kunne opfyldes bedst muligt. Også senere søgte man at iværksætte denne fremgangsmåde. Om virkningerne af bestræbelserne kan læses i landsrådsforhandlingerne for 1955, pag. 60, spalte 1, nederst ff.

Kigger man en smule på de fotos, vi har fra begyndelsen af 1950'erne, og forresten ikke kun fra norddistriktet, kan det nok løbe én koldt ned ad ryggen. Da ikke mindst huskende ture, eksempelvis hvor termometret viste minus 39 ved slædeafgangen om morgenen og minus 41 ved ankomsten til Kuvdlorssuak ud på aftenen. Boligvanerne var unægtelig sådanne – selv for de allerbedste fangere – at tilflytningshusene måtte betragtes som nærmest paladser, endda i størrelser, som selv stedets bedste aldrig havde drømt om at skulle skaffe brændsel til. Og det var så sandelig ikke stedernes bedste folk, som flyttede sydover. Egentlig var noget af baggrunden for valget af hustyper vel nok den, at tiden var knap og disse huse til at få omgående til ret hurtig opførelse; men samtidig mener jeg at erindre noget om, at pressen herhjemme kort tid før havde angrebet stærkt, fordi nye huse til grønlændere syntes for små.

*Det nye hus i Kuødlorsuaq.
Bemærk det nye skolekapel i baggrunden.*

Foto: Jette Bang

Det er jo nemt nok nu bagefter, hvor flytningerne er overståede, og de lokale myndigheder så ikke mener, at man kan tage yderligere tilflytninger, da at være bagklog. Ingen i Upernavik havde i foråret 1953 særligt kendskab til de fra Godthåb i løbet af samme forår udfundne tilflytningssteder – vi bad da også om noget større spredning (flere tilflytningssteder) samt mere indgående oplysninger om de 6 udpegede steder, uden at dette dog lykkedes i større målestok. Vi kan altså ikke have vildledt med løfter om dit eller dat. Først efter at flytningerne var begyndt, afklarede de „præmier“, som landsrådet ville yde flytterne efter beslutning i landsråds-samlingen 1953 for at mildne overgangen på de nye steder. Altså kunne vi ikke have lokket med sligt heller.

Som anført i beretningen var landshøvding Lundsteen også selv i Kuvdlorssuak og K'arusulik m. v., nemlig på „H. J. Rink“'s jomfrurejse i juni-juli 1953. Der førtes en række forhandlinger, både med „fangerrådet“ og med de enkelte familier på de forskellige steder. Men allerede på dette tidspunkt forelå både mundtligt og skriftligt en række tilsagn og ønsker om flytninger. Heriblandt da også frafald, som selv sagt blev respekterede, så de pågældende fortsat bor på stederne. I det hele taget var der i alle faser af flytningerne frafald, men også nye flytteønsker – det sidste kendes jo fortsat deroppe, selvom mulighederne for at imødekomme sådanne senere blev meget sværere, så ventetiden vist tit er blevet *for* lang. Ved fraflytningerne var det således, at kommunen tilbød at købe fraflytternes huse, eventuelt betalte familien for at få de ringeste kondemnerede, medens de bedre huse normalt udlejedes til de familier, som ikke kunne eller ville have nye huse, men ønskede at forblive på stederne. Da K'arusulik og Inugssulissuak var helt fraflyttede, og de flytteønskende var rejst fra Kuvdlorssuak, forblev udover de egentlige fangerfamilier, jeg tror 4–5 familier, der ikke kunne siges at være produktive, og flere af disse blev da lejere hos kommunen i de bedste af de forladte huse.

Der er vist ingen grund til at skjule, at de nye huse i Kuvdlorssuak ikke er fuldt tilfredsstillende, hvilket vel næppe kan overraske, når den påbudte, forsigtige investering medførte huse til ca. 4.000 kr. stykket. Saneringen har siden betydet øget velstand deroppe, fangstforholdene er vel nærmest blevet bedre, og der har været nogen irritation over, at man dengang investerede så forsigtigt og nævnte 25 år som en slags prøvetid. Alt tyder på, at de forskellige bestræbelser fra dengang har bedret forholdene i norddistriktet, så der måske nok nu bør åbnes adgang – ikke just til en sammenhobning af endnu flere fangere – men at de derboende får mulighed for bedre boligforhold, end man dengang gav dem. Bedre skole- og handelsforhold har vel også gjort sit, såvel som radio og langt mere kontakt med omverdenen har betydet meget siden.

En væsentlig del af dem, der flyttede, både i første omgang og senere, kom fra andre af kommunens pladser, hvor forholdene i virkeligheden var nok så ringe fangstmæssigt, for eksempel udstederne Prøven og Sdr. Upernavik i syddistriktet. En hel del af flytterne var få år inden blevet flyttet (uden egentlig støtte) fra dengang nedlagte bopladser, men havde ikke kunnet tilpasse sig på udflytningsstederne – oftest udsteder. Med et par undtagelser kunne flytterne og blev flytterne ikke betegnet som fangere. Fra de sidstnævnte sydsteder betegnedes flere som „fiskere“. I virkeligheden betød dette nok at de fiskede lidt til eget behov, men oftest levede sådanne af understøttelse og betegnelsen fisker var lokalt noget nedsættende. Fiskevante i sydgrønlandsk forstand var de da heller ikke.

I Upernavik og lignende fangerområder findes jo kun fangsten at ernære sig ved

– da specielt nu, hvor hajfiskeriet også bortfalder, efter at KGH ikke har mulighed for at indhandle hajlever og -skind. Endvidere bør det stå klart, at dersom en fanger dør eller mister muligheden for at drive fangst (invaliditet, herunder kajaksvimmelhed), så vil det være meget svært for hans børn at blive fangere, fordi de ikke har ham til på fangstfelterne at videregive hele den verden af erfaringer, som fangerens dygtighed primært bygger på. En enke eller ikke-fanger har uhyre begrænsede muligheder for at finde varig og fornøden beskæftigelse på en boplads eller et udsted. Og byerne i fangerområderne er normalt overfyldte i forhold til den smule, der nødvendigvis skal udføres. Efter stoppet af indhandlingen af hajlever og sælspek bortfalder iøvrigt jo nu en del, nemlig alt med tønder. Selvfølgelig kunne man have beholdt alle flytterne i Upernavik kommune, have givet dem kommunehjælp af forskellig art og kunnet glæde sig over en befolkningstilvækst på linje med andre kommuner. Men ville en sådan, ganske uvirksom tilværelse ikke have virket stærkt nedbrydende, også for de virkelige fangere? Det er sikkert rigtigt og for os ikke overraskende, at mange af de voksne flyttere ikke have megen effekt på de nye steder, men de var dog nærmere hjælp end deroppe. Væsentligst synes det os dengang, at deres børn og unge dog opvoksede til formentlig i dag udmærkede samfundsborgere på de nye steder. At nogen ville tage hjem og at andre ville volde problemer (fortsat), ja, vi ville da være blevet svært overraskede, om det ikke var blevet tilfældet.

Som forholdene nu forelå og gang på gang gik på tværs (flere epidemier og andre vanskeligheder), forringedes flytternes start for de fleste, og forskellige ikke tilsigtede fejl skal da gerne indrømmes, selvom flere i forvejen var forudset, men åbenbart ikke kunne undgås. Men kritiske røster var „på tærne“, som var de bestilte, hvilket synes at have præget indstillingen helt frem til nærværende. Især blev det fra nogen grønlandsk side bittert fastholdt, at der var tale om tvang. Hvis – hvad jeg betvivler – tvang kan påvises, har det snarest været påvirkninger fra de lokale (og grønlandske) forsorgsudvalgsmedlemmer på fraflytningsstederne. Men hvormange af de her i artiklen nævnte „ansvarlige“ er egentlig blevet udspurgt af udvalgets medarbejdere, endsige forelagt konkrete påstande? Som et kuriosum kan nævnes, at den daværende kommunalbestyrelsesformand, fanger Knud Hansen (Upv. by), selv fremsatte flytteønske, og sammen med familien flyttede til Godthåb med den sidste „bølge“ flyttere. For at give sine børn flere og bedre livsbetingelser end i Upernavik, som han motiverede det med.

Findes der ikke en endda ret righoldig og fuldt videnskabelig litteratur, der viser, hvor påpasselig man bør være med at fæste ubetinget lid til vidneudsagn, da især om de udspurgte gennem længere tid har været udsat for påvirkninger og begivenhederne er kommet på afstand? Vil det egentlig være så vanskeligt at forestille sig, om al snak og hetz imod „tvangsflytningerne“ har betydet erindringsforskydninger?

Måske kunne lige så let på det foreliggende grundlag være ført videnskabeligt bevis for, at menneskenes børn såre let glemmer sult, nød og savn, men fint erindrer solgyldne dage, hvor den gamle plads flød med dejlig fangst (selvom de muligt nok ikke selv havde forskaffet større mængder heraf)? Skulle sådanne erindringsbilleder komme til at dominere, skal der vel knap særlig påvirkning til, før en gemen arbejdsdag eller sure fisketimer føles bitter nok? (En stor familie, der i 1953 flyttede fra en håbløs „høkasse“ i Upernavik norddistikt til et stort, nyt hus i Sukkertoppen, skal således have berettet om det store, dejlige, toetagers hus de havde forladt på fraflytningsstedet).

Nyttede „åreladningen“ så Upernavik?

Det er måske svært gammeldags at tro på nytten af åreladninger, men sådan føltes flytningerne umiddelbart for distriktet. Som udtalt af et forsorgsudvalgsmedlem, da jeg kort efter flytningerne besøgte stedet: „Forsorgsmøder, hvorfor det, de er jo rejst, dem som vi ellers kunne holde møde om hver uge.“ Man skal vel have kendt Upernavik kommune før og efter flytningerne samt i dag, (jeg rejste sidst i 1957) for virkelig at kunne bedømme forskellen, så det kan være lidt dristigt at forsøge at gøre status. Men udfra samtaler med mange og udfra fangsttal, kommuneregnskaber m. v. synes jeg alt tyder på, at der har været kendelig fremgang. Alene den almindelige indstilling kysten langs såvel som herhjemme til Upernavik, er en hel anden i dag end i 1951. Alligevel må der sikkert fortsat være familier deroppe, som i virkeligheden ikke kan se hen til en fornuftig fremtid af den ene eller anden grund. De er jo ikke ringere mennesker for det. Sådanne bør hjælpes, da især om de selv ønsker det, da de ellers kan blive en svær belastning i et samfund, der sandelig er helt ude på grænsen af, hvor det er muligt selv for dygtige og raske mennesker at opretholde livet, omend sådanne så også uden omstillinger eller ændringer i det helt gamle livsgrundlag kan leve en såre lykkelig omend nok enkel tilværelse – måske lykkeligere end alle andre.

Især ligger der vel ikke alene for dette, men også for andre fangerdistrikter en stor fare i, om hovedbyerne fortsat blot får lov til at vokse i takt med de driftige fiskerbyer sydover. Skal man være helt ærlig, må det vist indrømmes, at det reelt er hel urimeligt dyrt, hvis man i sådanne byer skal søge opfundet og etableret fornuftige erhverv. Sådanne forsøg kan i det lange løb (da især om naturforhold eller svigtende modeinteresser i sælskind igen viser sig) kun gøre det lettere for dem, der mener, at fangerdistrikterne bør rømmes. I virkeligheden viser erfaringerne i fangerkommunernes hovedbyer da vist, at hovedkendetegnet for en virkelig fangerfamilie – naturaliehusholdningen – forbløffende hurtigt forlades, når byen iøvrigt præges af pengeøkonomi, som det nu er tilfældet. Kan man i dag i sådanne byer finde blot een

Aron ville ikke flytte og forblev i Kuwdlorssuaq.

Foto: Jette Bang

reel, gammeldags og driftig fangerfamilie, ja, så må det da være undtagelsen, som bekræfter reglen. Også fra „fanger“-byerne bør åbnes muligheder for veltilrettelagte fraflytninger, det vil være adskilligt billigere, end om man blot lader „snebolden trille“, eller fejlinvestere, det være sig med industriforsøg, udvidelser af skoler o. m. a.

Vil man se ovenstående ærligt an, og tages korrekt stilling ud fra standsningen af hajprodukt-indhandlingen, må der fortsat holdes muligheder åbne for afgang fra fangerområderne. KGH gav ganske vist kompensation ved øgede sælskindspriser, da man stoppede for hajprodukter og sælspek, men normalt er det ikke de gode eller mellemgode fangere, som har drevet hajfiskeri. De dårligststillede har således ikke

fået noget som helst i erstatning, og deres forbliven på de udprægede hajfiske-steder må blive endnu tungere (gælder vist især nogle pladser i Umanak kommune samt Upernaviks sydlige distrikt, altså Prøven og Sdr. Upernavik). Enkelte familier fra disse områder er allerede flyttede til Kangamiut og Sukkertoppen, men langt fra i et antal svarende til det mistede livsgrundlag.

Kan og vil man åbne nye døre for sådanne familier og samtidig søge at drage den rette lære af erfaringerne, herunder den omtalte beretning, kan det få endda meget stor betydning fremover.

Og gad da vist, om det ikke da vil vise sig, at de omhandlede flytninger var knapt så afskrækkende, som mange har ville gøre dem til, så at mere vil følge?

